

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 373.5(497.4Tržič)"1945/1958"

Prejeto: 31. 8. 2008

Andreja Polanšekmag., prof. zgodovine in dipl. bibl., Osnovna šola Križe, Cesta Kokrškega oddreda 16, SI-4294 Križe
e-pošta: andreja.polansek@guest.arnes.si

Nižja gimnazija v Tržiču (1945–1957)

IZVLEČEK

Leta 1945 je nova oblast ukinila vse predvojne meščanske šole in namesto njih ustanovila nižje gimnazije, ki so zajele učence od enajstega do štirinajstega leta starosti. Nižja gimnazija je bila ustanovljena tudi v Tržiču in je predstavljala osrednjo izobraževalno ustanovo v tedaj industrijsko razvitem mestu. Šola je delovala do leta 1958, ko so bile s šolsko reformo vse nižje gimnazije ukinjene, namesto njih pa ustanovljene enotne osemletne osnovne šole. Članek prikazuje splošno stanje na področju šolstva v povojnem obdobju, skozi predstavljeno delovanje gimnazije pa dobimo vpogled tudi v vsakdanje življenje ter kulturni in družbeni utrip takratnega Tržiča.

KLJUČNE BESEDE

šolstvo, nižje gimnazije, Tržič, 1945–1958

ABSTRACT

LOWER GRAMMAR SCHOOL IN TRŽIČ (1945–1957)

In the year 1945 the new government cancelled all pre-war civic schools and instead of them established lower grammar schools, which captured pupils from age eleven to age fourteen. A lower grammar school was established in Tržič as well and presented a central educational institution in the then industrially developed town. The school was operating until the year 1958 when all lower grammar schools were cancelled by a schooling reform and instead of them unified eight-years primary schools were established. The article presents general circumstances in the field of education in the after-war period. Through the presented activity of the grammar school we are given insight into everyday life and cultural and social beat of the then Tržič.

KEY WORDS

Schooling, lower grammar schools, Tržič, 1945–1958

*Iz zgodovine šolstva je znano,
da so šolske reforme posledica družbenih
sprememb, so plod političnega boja,
ne pa prizadevanj pedagogov.*

France Ostanek, Slavica Pavlič

Zgodovina šolstva v Trziču

Zametki poučevanja v Trziču segajo v 16. stoletje. Prvi po imenu znan učitelj je bil Janez Statler iz leta 1587. Leta 1807 se je Ljudska šola v Trziču iz enorazredno razširila v dvorazredno, leta 1858 pa v štirirazredno. Mesto začasnega vodje je prevezel tedanji katehet F. K. Wohinz, kot učitelji pa so delovali Janez Debelak, Jožef Juvan in Jakob Peharc. Z letom 1874 je upravljanje šole prešlo na posvetne učitelje.

Do leta 1888 se je pouk na trziški šoli za dečke in deklice izvajal v skupnih razredih, omenjenega leta pa so zaradi naraščajočega števila šoloobiskujočih otrok za dečke organizirali štirirazredno, za deklice pa dvorazredno šolo pod skupnim nadučiteljivim vodstvom.

Šolski okoliš trziške ljudske šole je obsegal Trzič,

Sv. Katarino (današnji Lom) in do leta 1891 še Sv. Ano (današnji Podljubelj). Z letom 1890 so bili vanj vključeni še otroci iz Bistrice. V trziško šolo so hodili tudi otroci iz bolj oddaljenih vasi trziške okolice, predvsem tisti, ki so se pozneje namenili v srednje šole.¹

Kot vse slovenske šole je bila tudi trziška ljudska šola z nemško okupacijo aprila 1941 ukinjena. Namesto nje je vsa leta okupacije delovala nemška osnovna šola.² Med drugo svetovno vojno je bil Trzič močno zavarovana nemška postojanka, zato o partizanskem šolstvu na tem območju težko govorimo. V okraju Brezje–Trzič naj bi v marcu 1945 delovali le trije šolski krožki.³

V času nemške okupacije 1941–1945 je v Trziču delovala tudi nemška meščanska šola, imenovana Hauptschule Neumarktl.⁴

Po osvoboditvi se je v Trziču zopet osnovala slovenska osnovna šola, ki je leta 1957 postala osemletka.⁵ Prvi dve povojni leti je bil šoli priključen tudi vrtec, leta 1951 pa je bil v sklopu šole ustanovljen pomožni razred, ki je pomenil začetek pozneje samostojne šole za učence s posebnimi potrebami.⁶

Panorama Trziča, kjer se dobro vidi stavba meščanske šole oziroma nižje gimnazije – druga večja stavba z leve (zasebni arhiv Janeza Zazvonila).

¹ Kragl, *Zgodovinski drobci župnije Trzič*, str. 227–246.

² Križnar, *Nemško šolstvo na Gorenjskem v letih 1941–1945(1)*, str. 129–137, Križnar, *Nemško šolstvo na Gorenjskem v letih 1941–1945 (2)*, str. 123–152.

³ Šiling, *Šolstvo med NOB na Gorenjskem*, str. 127.

⁴ Prav tam, str. 132–138; Križnar, *Nemško šolstvo na Gorenjskem v letih 1941–1945 (2)*, str. 139.

⁵ A SŠM, mapa Ljudska šola v Trziču.

⁶ *Trziški vestnik*, 1. 1. 1956, št. 1, str. 2, Razvoj šolstva v naši občini po osvoboditvi.

Leta 1909 so na pobudo nemških podjetnikov, ki so bili lastniki skoraj vse tržiške industrije, ustanovili tudi nemško ljudsko šolo. Obiskovali so jo predvsem otroci priseljenih nemških tovarniških mojstrov, delovati pa je prenehala s šolskim letom 1918/19.⁷

Po prvi svetovni vojni je v stavbi bivše nemške šole začela delovati deška in deklinška meščanska šola.⁸ Njen šolski okoliš je obsegal občine tržiškega sodnega okraja, nekaj dijakov pa je prihajalo še iz kranjskega in radovljiškega okraja.⁹ Šola je bila zaprta po nemški okupaciji leta 1941.¹⁰

Od leta 1882 je v Trziču potekalo izobraževanje vajencev za različne poklice. Vajeniška šola je kot samostojna izobraževalna ustanova delovala od 1954 do 1961.¹¹ Od leta 1950 v mestu delujeta tudi glasbena šola¹² in ljudska univerza.¹³

Nižja gimnazija v šolskem sistemu na Slovenskem v letih 1945–1958

V sklopu številnih šolskih reform je nova oblast Ljudske republike Slovenije leta 1945 ukinila vse meščanske šole kot ostanke prejšnjega šolskega sistema. Po mnenju novega prosvetnega ministrstva so le-te učencem preprečevale nadaljnje šolanje v višjih razredih srednjih šol, zlasti na gimnazijah. Namesto meščanskih šol so odpirali nižje gimnazije.

Temeljni zakon o sedemletnem obveznem šolanju, ki je izšel 11. julija 1946, je za nižje gimnazije pomenil korak nazaj. Po novem so bili otroci zajeti v sedemletke iz štirih razredov osnovne in treh razredov višje osnovne šole. Namesto v višjih osnovnih šolah so učenci lahko nadaljevali šolanje na nižjih gimnazijah, ki so sedaj postale triletno, višje gimnazije pa petletne. Nižji gimnazijski razredi so imeli predmetni pouk in enak učni načrt ter predmetnik kot višji trije razredi sedemletk.

Odlok o obveznem osemletnem šolanju iz leta 1953 je nižje gimnazije ponovno reorganiziral v štiriletne. Konec nižjih gimnazij kot ene izmed oblik osnovnega šolanja je pomenila reforma iz leta 1958. Splošni zakon o šolstvu je namreč uzakonil osemletno osnovno šolo kot edino obliko obveznega osnovnega šolstva. Gimnazije so postale štiriletne in omejene zgolj na bivše višje razrede. Tako je bila nižja gimnazija kot tip šole z letom 1958 ukinjena.¹⁴

⁷ Kragl, *Zgodovinski drobci župnije Trzič*, str. 250–251.

⁸ *Deška in deklinška meščanska šola*, str. 8.

⁹ Prav tam, str. 33–34.

¹⁰ Križnar, *Nemško šolstvo na Gorenjskem v letih 1941–1945 (1)*, str. 128.

¹¹ *Tržiški vestnik*, 15. 6. 1957, št. 10, str. 3, 75-letnica vajenske šole.

¹² *Tržiški vestnik*, 1. 1. 1956, št. 1, str. 2, Razvoj šolstva v naši občini po osvoboditvi.

¹³ ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1950/51, 16. 11. 1950.

¹⁴ Ciperle, *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja*, str. 95–101.

Ustanovitev Nižje gimnazije Trzič

Nova prosvetna oblast je 30. julija 1945 z uredbo ukinila vse meščanske šole na ozemlju takratne Ljudske Republike Slovenije in prepovedala ustanavljanje novih.¹⁵ S tem je bila ukinjena tudi meščanska šola v Trziču, namesto nje pa z uredbo ministrstva za prosveto dne 3. septembra 1945 ustanovljena štirirazredna mešana nižja gimnazija.¹⁶

Gimnazija je delovala v poslopju bivše meščanske šole, ki je bilo sezidano v letih 1912 in 1913, leta 1923 pa mu je bilo dograjeno še drugo nadstropje.¹⁷ Stavba je bila v občinski lasti in še danes stoji med Mošenikom in Trziško Bistrico (Balos 4). V povojnem času je imela devet učilnic, telovadnico z garderobo, pisarno in zbornico. V zgradbi so se nahajala še tri družinska stanovanja. Stavba je imela le dvorišče, ni pa imela šolskega vrta in lastnega telovadnega igrišča.¹⁸

Zaradi uvedbe zgolj sedemletnega obveznega šolanja je gimnazija med šolskima letoma 1948/49 do 1951/52 imela razred manj. Pouk se je naprej izvajal samo v dopoldanskem času, s šolskim letom 1953/54 pa so zaradi pomanjkanja učilnic uvedli še popoldansko izmeno. Popoldan so pouk obiskovali dijaki nižjih razredov iz Trziča in bližnje okolice. Pouk se je, razen redkih izjem, dopoldan začel ob osmi uri, popoldan pa ob trinajstih.¹⁹ Vsa leta so učenci šole obiskovali tudi ob sobotah. Do prekinitve rednega pouka je prihajalo predvsem zaradi epidemije gripe,²⁰ nekajkrat pa je pouk odpadel zaradi hudega mraza in pomanjkanja drv.²¹

Poleg rednega pouka so se na gimnaziji vsaj od leta 1949 pa do 1958 opravljali še privatni izpiti.²² Od leta 1947 so na šoli imeli še večerno delavsko gimnazijo, ki so jo leta 1950 nadomestili z ljudsko univerzo.²³ Do leta 1952 je na šoli potekala še oficirska gimnazija, ki so jo obiskovali vojaki garnizije v Križah.²⁴

¹⁵ *UL SNOS in NVS*, 8. 8. 1945, št. 24, str. 103.

¹⁶ Prav tam, str. 141–143.

¹⁷ Kragl, *Zgodovinski drobci župnije Trzič*, str. 250.

¹⁸ ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1950/51, statistični popis splošno-izobraževalnih šol ob zaključku šolskega leta 1950/51.

¹⁹ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; *Tržiški vestnik*, 17. 9. 1953, št. 19, str. 5, Vrata naših šol so se zopet odprla.

²⁰ Najhuje je bilo v začetku šolskega leta 1956/57, ko je pojav hude gripe zahteval izredne sanitarne ukrepe. Razkuževati so morali šolske prostore, v toaletnih prostorih so namestili umivalnike z "lizolovo" raztopino, dijaki pa so morali s seboj nositi milo in brisače.

²¹ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

²² ZAL, TRŽ 25, š. 4, privatni izpiti.

²³ ZAL, TRŽ 3, š. 1, zapisniki IO MLO, 21. 11. 1950; ZAL, TRŽ 25, š. 6, večerna gimnazija.

²⁴ ZAL, TRŽ 25, š. 4–6, oficirska gimnazija.

Fotografija šolske stavbe iz časa pred drugo svetovno vojno, ko je v poslopju delovala meščanska šola (zasebni arhiv Janeza Zazvonila).

Stalna izpitna komisija za srednješolske izpite

na Družarji nižji gimnaziji v Tržiču

Št. 13

Zapisnik o izpitu

sin. št. Hickva, rojen

6 - XI - 1922 v kraju Okrug, okraj Split

okraj Split, federalna enota Hrvatska, jo delal

izpit iz I razreda po odobrenju ministrarstva za prosveto

II 9/187/3 od 16. novembra 1945

Predhodno je:

I. v šol. letu 19 / / dovršil / / razred na / /

II. je opravil v času od / / do / / 19 / / privatni - posebni izpit na / /

Predmet	Naloge in vprašanja	Ocena
Mavrski jezik	Pismeno: <u>Črna armija. (diktat)</u> Ustno: <u>1. Opredela poglobljena</u> <u>2. mefati imenku "konj"</u> <u>3. hste zamenska</u>	<u>dobro</u>
Ruski jezik	Pismeno: <u>Курсова. (gramatika)</u> Ustno: <u>1. Kdada se umestavajo ruska</u> <u>2. Kdali se dele pamyglasnici u ruskom</u> <u>3. E: tanje</u>	<u>zelo dobro</u>
Matematika	Pismeno: <u>Glej broj 1!</u> Ustno: <u>1. Odusimanje i irenoo brojeva</u> <u>2. Zbiranje</u> <u>3. Zadaci na množjenju i deljenju</u>	<u>zelo dobro</u>

Č 24 Država sloboha Slovea - T 1107 - 62 - 48

Predmet	Naloge in vprašanja	Ocena
pisarništvo	Pismeno: 1. pisarništvo 1. Vse poročanje gimnazija 3. Zastavice in pisarništvo Ustno:	dobro
geografija	1. Glebo se orientiramo pomoću sverde? 2. zemljopisni 3. kerika	precej dobro
prirodopis	1. Bodujemo stabla 2. Ptamik 3. Maluna	dobro
Chazaj	Parola Izraznana slova Nočka	precej dobro

Po prejetih ocenah je kandidat _____ izdelal izpit in se mu -ji priznava _____
razred _____
gimnazije _____

dne 4. jul. 1946

J. Šušteršič tajnik
Jos. Reakoa predsednik

Člani:
Ch. Vitorini? za prirodni jezik
M. B. B. B. za slovenski jezik
M. B. B. B. za matematiko
M. B. B. B. za geografijo
M. B. B. B. za slovenski jezik
M. B. B. B. za prirodopis
M. B. B. B. za slovenski jezik

Ostali člani:
M. B. B. B. B.
M. B. B. B. B.

Primer zapisnika oficirskega izpita (ZAL, TRŽ 25, š. 4–6).

Število dijakov Nižje gimnazije Tržič se je gibalo med 241 v prvem povojnem šolskem letu in 451 v zadnjem letu delovanja šole. Šolski okoliš je obsegal območje Občine Tržič, ustanovljene leta 1952. V šolskem letu 1952/53 je bilo 58,4% dijakov Tržičanov, 5,4% jih je prihajalo iz Križ, 5,2% iz Loma, 4,1% iz Kovorja, 4,3% iz Pristave, 3,8% iz Sv. Ane (danes Podljubelj), 2,7% s Sv. Neže (danes Brezje pri Tržiču), 2,2% jih je bilo iz Retenj, po 2% pa iz Sebenj in Doline. Poleg tega so posamezni dijaki prihajali še iz Dupelj, Zadrage, Podbrezjij, Krope, Golnika, Trstenika, Gorič, Begunj ...²⁵

Dijaki iz Dupelj in Zadrage so se v šolo dnevno vozili z vlakom, iz drugih vasi pa so prihajali peš ali s kolesom. Po podatkih iz leta 1951 naj bi dnevno pešalo nad deset kilometrov kar 12% vseh dija-

kov.²⁶ V Tržiču je obstajal tudi dijaški dom, ki je poleg gimnazijcev sprejemal tudi učence osnovne in pomožne šole. V šolskem letu 1955/56 je v internatu bivalo 26 gimnazijcev, ki so prihajali iz Kranja, Golnika, Podljubelja, Leš ...²⁷

Ravnatelj je slabe učne uspehe pripisoval kampanjskemu učenju, malomarnosti in nezanimanju učencev, zaposlenosti staršev, dejstvu, da nekateri dijaki hodijo v šolo zgolj zato, da izpolnijo predpisano šolsko obveznost in da prejemaajo živilske nakaznice, pa tudi pogostim menjavam učnih moči.²⁸

²⁶ ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1950/51, 26. 2. 1951.

²⁷ ZAL, TRŽ 3, poročila šol in vrtcev 1956, A SŠM, Nižja gimnazija Tržič.

²⁸ Prav tam.

²⁵ Rakovec, Tržič: mestna geografija, str. 149.

Učni uspeh dijakov²⁹

Solsko leto	Učni uspeh v odstotkih
1945/46	ni podatka
1946/47	70,76%
1947/48	72,26%
1948/49	75,45%
1949/50	61,67%
1950/51	74,50%
1951/52	80,00%
1952/53	74,30%
1953/54	67,00%
1954/55	85,00%
1955/56	84,73%
1956/57	ni podatka

Dijake so iz tržiške gimnazije izključevali predvsem zaradi slabih učnih uspehov in disciplinskih prekrškov (ponarejanje podpisov staršev, popravljane ocen v dijaški knjižici, neopravičeni izostanki ...). Izključeni dijaki so se potem največkrat zaposlili v tržiških tovarnah ali pa v obrti.³⁰

Pri analiziranju učnih uspehov dijakov glede na kraj bivanja je ravnatelj v šolskem letu 1951/52 ugotavljal, da dijaki iz okoliških vasi dosegajo za spoznanje boljše uspehe "predvsem zato, ker so prišli v gimnazijo le tisti, ki so duševno že toliko dozoreli, da so pouku v gimnaziji lahko sledili, dočim so ostali raje počakali še eno leto".³¹ Na drugi strani se je tržiškim otrokom poznalo, da so prišli v gimnazijo vsi, ki so zaključili četrty razred osnovne šole.

FEDERATIVNA LJUDSKA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
LJUDSKA REPUBLIKA SLOVENIJA

Sola: *Dr. m. m. gimnazija v Trziču*
Okraj: *Trzič* St. vpisnice *36*
Solsko leto *1952/53*
Tako pristo po čl. 6, toč. 7, zakona o taksah od 1. Jan. 1946.

SPRIČEVALO

in *Krauc*, rojena *1. jan. 1931* v kraju *Trzič* sin - hči *Andona*
okraj *Trzič*, ljudska republika *Slovenija*, je dosegla naslednji uspeh:

Slovenski jezik	<i>dobro</i>	Dijak <i>Krauc</i> je obiskoval v tem šolskem letu <i>prvi</i> krat razred in ga je dovršila s z <i>dobrim</i> uspehom.
Srbski ali hrvatski jezik	<i>dobro</i>	
Ruski jezik	<i>dobro</i>	
jezik	<i>dobro</i>	
jezik	<i>dobro</i>	
Latinski jezik	<i>dobro</i>	Zamujene ure: opravilene <i>48</i> neopravilene
Zgodovina	<i>dobro</i>	
Ustava FLRJ	<i>dobro</i>	
Zemljepis	<i>dobro</i>	
Prirodopis	<i>dobro</i>	
Mineralogija z geologijo	<i>dobro</i>	
Matematika	<i>dobro</i>	
Fizika	<i>dobro</i>	
Kemija	<i>dobro</i>	
Filozofije	<i>dobro</i>	
Risanje z upod. umetnostjo	<i>dobro</i>	
Glasbeni pouk	<i>dobro</i>	
Telesna vzgoja	<i>dobro</i>	

Večenoje *Trzič* dne *16. junija* 1953

Krauc ravnatelj
Andona ravnatelj

OCENE: za napredek: odlično (5), prav dobro (4), dobro (3), zadostno (2), nezadostno (1)
za vedenje: odlično (5), prav dobro (4), dobro (3), zadovoljivo (2), nezadovoljivo (1)

Š. 100 I. VII - 288 - 48 Spričevalo za gimnazije 4321 PII 614 48 Državna založba Slovenije — obrazec 1.19

Spričevalo (ZAL, TRŽ 25, š. 4–6).

29 ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

30 ZAL, TRŽ 25, š. 7, okrožnice 1954–1956; ZAL, TRŽ 25,

š. 1, šolska kronika; ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1952/53, 3. 4. 1953.

31 ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1952/53, 5. 8. 1952.

Za dosežene uspehe so bili najboljši dijaki nagrajeni. Odličnjaki so na zaključni proslavi prejeli pisne pohvale profesorskega zbora, najboljših nekaj je bilo sprejetih pri predsedniku Mestnega ljudskega odbora Tržič, najboljši dijak zavoda pa je bil sprejet pri predsedniku Okrajnega ljudskega odbora Kranj. Profesorski zbor je pisno pohvalil tudi dijake, ki sicer niso dosegli odličnega uspeha, a so se vse leto trudili in kljub slabi gmotnim razmeram ali oddaljenosti od šole uspešno zaključili razred. Tako so na primer konec šolskega leta 1952/53 pohvalili dijakinjo četrtega razreda, ki je vse leto hodila iz Gorič v Tržič peš v šolo in ni manjkala niti eno samo učno uro, pri tem pa je s svojo marljivostjo razred končala s prav dobrim uspehom.³²

Po zaključeni nižji gimnaziji so se dijaki vpisovali v višjo gimnazijo,³³ učiteljske, tehniške šole pa tudi v obrtne oziroma vajeniške šole. Če za primer navedemo leto 1951, se je 28 dijakov namenilo šolanje nadaljevati na višji gimnaziji, 5 jih je odšlo na učiteljske, 11 dijakov v tehniško srednjo šolo (kemijski, strojni in elektrotehniški oddelek), 3 dijaki na ekonomski tehnikum, en dijak v Zagreb na Zvezni poštni tehnikum, 7 dijakov v Tovarno Iskra Kranj in en dijak v Bombažno predilnico in tkalnico Tržič na delovno mesto kovača. 16 dijakov je odšlo na takratne šole za učence v trgovini in gospodarstvu, kjer so se izučili za čevljarje, urarje, kleparje, vrtnarje, šivilje, avtomehanike in trgovce. Dva dijaka sta odšla v vojaške šole, eden k letalstvu, drugi k mornarici.³⁴

Zaradi pomanjkanja kadra so oblasti pospeševale številčnejši vpis na učiteljska in vzgojiteljske tečaje, v smislu graditve nove jugoslovanske vojske pa tudi na vojaške šole. Tako je aprila 1951 ministrstvo za prosveto vsem višjim in nižjim gimnazijam poslalo dopis, kjer je učitelje jasno pozvalo, naj spodbujajo vpis na vojaške šole, po številu vpisanih dijakov pa bodo ocenili njihovo izpolnitev naloge.³⁵

Prvo šolsko leto

Učitelja Anton in Stana Costa sta se kot drugi učitelji na poziv Narodne vlade Slovenije 2. julija 1945 vrnili na delovno mesto, ki sta ga zasedala pred okupacijo. Izvedla sta vpis dijakov, večinoma učencev bivše nemške Hauptschule, nato pa pričela s tečajem.³⁶ Narodna vlada Slovenije je namreč dolo-

čila, da bodo vsa osnovnošolska spričevala, pridobljena na okupatorjevem ozemlju v šolskih letih 1941/42 do 1944/45, nostrificirana. Veljavnost osnovnošolskih spričeval je temeljila na poznavanju snovi dotičnega razreda s poudarkom na narodno-osvobodilnem gibanju in zemljepisu Jugoslavije ter dodatno še slovenščine za šole, na katerih se v vojnih letih ni poučeval slovenski jezik.³⁷

Nostrifikacija pa je bila brezpogojno odklonjena, če je bilo spričevalo izdano na osnovi pripadnosti dijaka oziroma njegovih staršev fašistični organizaciji ali če so bili dijaki sodelavci okupatorju podrejenih političnih ali vojaških organizacij. Za nostrifikacijo osnovnošolskih in srednješolskih spričeval so bili pristojni ravnatelji šol. Pritožbe na sklep nostrifikacijske komisije so morali posamezniki naslavljati na ministrstvo za prosveto. Dne 30. junija 1945 je izšla še odločba ministrstva za prosveto, ki je za določeno dobo ali za stalno prepovedala posameznikom šolanje, obiskovanje tečajev in opravljanje izpitov. Te prepovedi so bile izrečene dijakom, ki so služili v okupatorjevih ali kvizlinških vojaških formacijah, bili vodje ali pa propagandisti okupatorja ali njim podrejenih organizacij.³⁸

Tako so tudi v Tržiču organizirali nostrifikacijske tečaje in izpite. Pri poučevanju se je Costovima pridružila še Ana Gabriel, ki je hkrati kot delegatka prevzela vodstvo tečaja. Pozneje so poučevali še Milena Tavčar, Anton Kožuh, Breda Gaber in Ljudmila Grilc.

Istočasno so se na osnovni šoli izvajali tečaji za prehod na gimnazijo. Tečaji in izpiti so potekali v osnovni šoli, kajti poslopje bivše meščanske šole je bilo zaradi zasedenosti nemške vojske in domobrancev ob koncu vojne v zelo slabem stanju. Šola je bila brez učil, knjižnica požgana, arhivi pa razmetani. Izpiti prvega tečaja so bili v dneh od 22. do 26. avgusta, naslednji dan pa se je začel že drugi tečaj, ki se je končal z izpiti od 7. do 14. oktobra 1945. V času drugega tečaja od 17. do 19. oktobra 1945 so kandidati opravljali tudi sprejemne izpite za prvi razred gimnazije. Od 96 prijavljenih kandidatov jih je bilo sprejetih 82.

Skupno so na nižjo gimnazijo v prvem povojnem šolskem letu vpisali 283 dijakov. Slovesno se je prvo šolsko leto po osvoboditvi začelo 15. oktobra 1945, in sicer po zapisu v šolski kroniki s proslavo v kulturni dvorani "Na skali", po pričevanju nekdanje profesorice na šoli Slave Rakovec pa tudi z mašo v farni cerkvi.³⁹

³² Prav tam, 12. 6. 1953; *Tržiški vestnik*, 2. 7. 1953, št. 14–15, str. 4–5, Naše šole so končale z delom; *Tržiški vestnik*, 13. 7. 1956, št. 12, str. 1, Učni uspehi na naših šolah.

³³ Za vpis v višjo gimnazijo so morali dijaki v prvih povojnih letih opraviti nižji tečajni izpit, po letu 1951 pa sprejemi izpit (Potisk, *Mala matura*, str. 234–237).

³⁴ ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1950/51, 8. 2. 1951.

³⁵ ZAL, TRŽ 25, š. 7, okrožnice 1954–1956, ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1950/51.

³⁶ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

³⁷ *UL SNOS in NVS*, 8. 8. 1945, št. 24, str. 103–104; Gabrič, *Šolstvo na Slovenskem*, str. 1.

³⁸ Prav tam.

³⁹ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; ustni vir: Slava Rakovec.

DEMOKRATIČNA FEDERATIVNA
JUGOSLAVIJA
SLOVENSKI NARODNO OSVOBODILNI SVET

Mešanska šola v-ri- *Tržiču*

Št. vpisnice *IV/22* Po členu 15, uredbe
Solsko leto 19 *45* Ur. list št. 176/24,
tukse prosio.

Spričevalo o izpitih za nostrifikacijo

sin-hči *Tranava*, rojena
16. januarja 1931 v kraju *Pahovci na Pol* okraj *Maister*,
okrožje *Maribor*, federalna enota *Slovenija*, je
obiskoval a v šolskem letu 19 *43/44* *tretji* razred *mešanske*
šole v-na *Tržiču*, kj je bil tedaj pod
nemško okupacijo.

V smislu člena 9. uredbe o priznanju in veljavnosti v času okupacije opravljenih
tečajev in izpitov ter doseženih spričeval in diplom (Ur. list št. 176/24) je učen *ka*
uspešno opravil a predpisane izpite in se mu-ji s tem priznava veljavnost *tretejega*

To spričevalo je izdano kot rešitev na prošilčno vlogo št. *IV/22* dne *29. IX.* 19 *45*.

V *Tržiču*, dne *12. oktobra* 19 *45*.

Člani komisije za nostrifikacijo (imenovani v smislu člena 5, točka 2, uredbe o priznanju in
veljavnosti v času okupacije opravljenih tečajev in izpitov ter doseženih spričeval in diplom):

Štefica *Antonič*

Gabrijelava

Državna založba Slovenije - T 181-45

Spričevalo o izpitih za nostrifikacijo (ZAL, TRŽ 25, š. 4–6).

Predmetniki, učni načrti, učbeniki

Po vojni je nova prosvetna oblast v učnih načrtih in učbenikih v skladu z vladajočo ideologijo naredila določene spremembe. Predmetnik se sicer od predvojnega ni bistveno razlikoval, le verouk je postal neobvezen predmet.

Do precejšnje razlike pa je prišlo na področju učenja tujih jezikov, kjer naj bi pred vojno najpogostejše jezike na šolah (francoščino, nemščino in italijanščino) zamenjala ruski in angleški jezik. S tem je nova oblast nakazala svojo povezavo z novimi svetovnimi silami.

Nove učne načrte je ministrstvo za prosveto prepisalo tik pred začetkom šolskega leta 1945/46. Zaradi neenakih pogojev na terenu so imeli učni

načrti pridevnik začasni. Osnovna skupina predmetov so postali tako imenovani nacionalni predmeti (slovenščina, zgodovina, zemljepis). Pri zgodovini so v vseh razredih vseh šol v prvem povojnem šolskem letu 1945/46 poučevali zgodovino Jugoslavije s poudarkom na narodnoosvobodilni borbi. Pri tujih jezikih je močno v ospredje stopila ruščina.

Dokončen program za gimnazijo je bil sestavljen šele spomladi 1948, uporabljati pa so ga začeli z naslednjim šolskim letom. Tako pozna sestava učnega načrta za gimnazijo dokazuje, da reševanje problemov gimnazij ni bilo med najpomembnejšimi nalogami novih prosvetnih oblasti.⁴⁰

⁴⁰ Gabrič, *Šolstvo na Slovenskem*, str. 70–85.

Predmetnik za nižje gimnazije in višje razrede osnovnih šol iz leta 1948.⁴¹

Predmet	1. razred	2. razred	3. razred
slovenski jezik	6	5	5
srbski ali hrvaški jezik	2	2	2
ruski jezik	3	3	3
zgodovina	2	3	3
zemljepis	3	3	2
prirodopis	3	2	2
matematika	4	4	4
fizika	-	2	3
kemija	-	-	3
risanje	2	2	2
petje	2	2	-
fizkultura	2	2	2
skupaj na teden	29	30	31

V novem učnem načrtu iz leta 1948 so nekoliko večjo veljavo dobili predmeti, ki so lahko pomagali gospodarskemu razvoju države, torej prirodoslovni predmeti kot sta kemija, fizika ... Po uvedbi osemletnega izobraževanja leta 1950 je prišlo do nove spremembe predmetnika. Najbolj opazna sprememba se je zgodila pri pouku tujega jezika. Zaradi spremenjenega odnosa Jugoslavije do Sovjetske zveze so namreč tudi v Trziču namesto ruščine začeli poučevati angleščino.⁴²

Predmetnik za štirirazredno nižjo gimnazijo iz leta 1951.⁴³

Predmet	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred
slovenski jezik	6	6	5	5
srbski ali hrvaški jezik	2	2	2	2
tuj jezik	3	3	3	3
zgodovina	2	3	2	3
zemljepis	3	2	2	2
prirodopis	3	3	2	-
matematika	5	5	4	4
fizika	-	-	3	4
kemija	-	-	2	2
higiena	-	-	-	1
risanje	2	2	2	2
petje	2	2	1	1
telesna vzgoja	2	2	2	2
skupaj na teden	30	30	30	31

41 Učni načrt za gimnazije, nižje gimnazije in višje razrede sedemletk.

42 Gabrič, *Šolstvo na Slovenskem*, str. 82–89.

43 Učni načrt za štirirazredno nižjo gimnazijo.

V naslednjih letih na področju učnih načrtov ni prihajalo do večjih sprememb, le higiena je namesto posebnega predmeta postala vzgojni princip šolanja.⁴⁴ V Trziču so poučevali še neobvezni predmet ročne spretnosti, vendar le deklice, medtem ko za dečke niso imeli na voljo primernih prostorov.⁴⁵

V novi državi je verouk postal neobvezen predmet. K njemu so morali starši šolarje posebej prijaviti.⁴⁶ Na trziški gimnaziji so verouk izvajali v šolskem poslopju, učil pa je trziški župnik.⁴⁷ Po naročilu kranjskega okrajnega ljudskega odbora je moral ravnatelj vsaj v šolskem letu 1950/51 poročati o številu prijav k verouku, nato pa mesečno odboru poročati o obisku.⁴⁸

Tudi učbenike je po vojni zadela enaka usoda kot učne načrte. Dne 11. junija 1945 je takratni minister za prosveto imenoval komisijo za pregled učnih knjig. Učbeniki predmetov, ki so manj izpostavljeni pritisku vladajoče ideologije, so doživeli le manjše korekture oziroma so bili potrjeni za prvo šolsko leto zgolj zato, ker ustrežnejših ni bilo na voljo.

Korenite posege pa so doživeli učbeniki družboslovnih predmetov. Pri nekaterih so bili zahtevani večji popravki, drugim je bila prepovedana pravica razpečavanja. Iz učbenikov slovenskega jezika so izločili besedila in slikovno gradivo iz krščanskega nauka in časov stare Jugoslavije ter tekste piscev, ki so bili po mnenju nove oblasti kršilci kulturnega molka (na primer Janez Jalen, Cvetko Golar...). Za nova berila so določili, naj vsebujejo več tujih revolucionarnih tekstov, iz slovenske literature pa naj bo poudarek na Prešernu, Cankarju in Levstiku.

Najslabša usoda pa je čakala knjige za zgodovino, saj so bile ocenjene, da "so za novi čas vse od kraja neuporabne." Novi učbeniki obče zgodovine so bili prevodi sovjetskih učbenikov, pri narodni zgodovini pa je bil poudarek na zgodovinski povezanosti južnih Slovanov in na zgodovini Jugoslavije s posebnim ozirom na obdobje narodnoosvobodilne borbe. Skupno je prosvetni svet za uporabo v šolskih klopih prepovedal okoli četrtno pregledanih učbenikov.

Naslednjo prenovu so učbeniki doživeli po sporu z informburojem. Čim hitreje je bilo potrebno zamenjati številne ideološko neustrezne ruske prevode. Posledično je bilo v začetku petdesetih natiskanih veliko izvornih slovenskih učbenikov, vendar še zdaleč ne dovolj. Tiskanje novih učbenikov niti ni toliko oviralo pomanjkanje primernih tekstov kot pomanjkanje papirja v Jugoslaviji.⁴⁹

44 Učni načrt za nižje razrede gimnazij in višje razrede osnovnih šol.

45 ZAL, TRŽ 25, š. 7, šolska kronika; ZAL, TRŽ 25, š. 2–4, redovalnice.

46 Ciperle, *Šolstvo na Slovenskem*, str. 96.

47 Pričevanje Andreja Dobreta.

48 ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1950/51.

49 Gabrič, *Šolstvo na Slovenskem*, str. 73–79.

Razmere v Trziču so bile še slabše. "Kaj knjig, niti papirja nismo imeli!", so bile besede profesorice Rakovec. Knjige bivše meščanske šole se Nemci med okupacijo požgali, novih pa ni bilo. Tako so učitelji prva povojna leta dijakom predvsem narekovali, ti pa so pogosto pisali kar na papirnate vrečke.⁵⁰

Učiteljski zbor

Prosvetna oblast se je v prvih povojnih letih soočila z velikim pomanjkanjem učiteljskega kadra, kar je bilo posledica vojne, pozneje pa tudi čistk. S poddržavljenjem vseh izobraževalnih institucij so namreč vsi učitelji postali državni uslužbenci, s tem pa odvisni od nove oblasti, ki je tako lahko v njihovih vrstah opravila čistke.

Dne 13. junija 1945 je ministrstvo za prosveto naročilo vsem okrožnim odborom, da "noben učitelj ali profesor, ki je služboval kot šolski delavec v času okupacije na nemških ali madžarskih šolah na slovenskem ozemlju, ne sme priti na vodilno mesto v šolski službi." Pozneje so tisti učitelji, ki so že takoj po zasedbi leta 1941 sprejeli službo od okupatorja, ostali brez zaposlitve, medtem ko je preostale ministrstvo po možnosti premeščalo tako, da niso poučevali na istem službenem mestu in v istem kraju službovanja kot v času nemške okupacije. Premeščeni so morali biti v kraj, kjer naj jih ljudje ne bi poznali. Ker so postali, kot že rečeno, s poddržavljenjem prosvetnih ustanov vsi učitelji državni namočenci, niso bili sprejeti v službo tisti učitelji, ki so bili pred sodiščem narodne časti obsojeni na izgubo državljanskih pravic. Kandidati za učiteljsko službo so namreč morali predložiti potrdilo, da niso bili obsojeni na izgubo omenjenih pravic.

Nova oblast je v izobraževalnem procesu, nad katerim je tako imela popoln nadzor, opravila več sprememb in ga podredila lastni ideologiji. To je dosegla s favoriziranjem mladega učiteljskega kadra iz sebi naklonjenih vrst nasproti starejšemu, ki sprememb na področju šolstva ni sprejemal z navdušenjem. Slednjo težavo je prosvetna oblast, ki se temu kadru zaradi pomanjkanja učnega osebja ni mogla odreči, poskušala odpraviti z ideološko preobrazbo obstoječih kadrov, ki je potekala preko konferenc oziroma individualno s študijem nove pedagoške literature.

Da bi si pridobila večjo veljavo v šolstvu, je hotela nova oblast na hitro izšolati večje število sebi naklonjenih pedagoških delavcev. V ta namen je organizirala kratke pedagoške tečaje, ki so tečajnikom, torej "dobrim, zanesljivim" dijakom tretjih in četrtilih razredov gimnazij dali le ozko osnovno pedagoško izobrazbo, zato pa toliko več političnih napotkov. Učitelji – tečajniki so si pridobili pomanj-

kljivo strokovno izobrazbo, vendar so biti v očeh oblasti politično zanesljiv dejavnik. Tako je oblasti na nek način uspelo spodbujati rivalstvo, ki naj bi po eni strani povzročilo, da bi se tečajniki več in bolje učili in čim prej diplomirali, starejši pa naj bi se prilagodili spremenjenim političnim razmeram ter postali lojalnejši do nove oblasti. Vladajoča partija v smislu "Komunist se vsega nauči!" tudi ni dopuščala dileme pri izbiri med starejšim, strokovno usposobljenim in mladim, politično zanesljivim kadrom.

Učiteljski kader se ni mogel v celoti posvetiti pedagoškemu problemom v šoli, saj ga je oblast obremenila še z administracijo in vodenjem kulturno prosvetnega dela, s poučevanjem na večernih oziroma strokovnih šolah, poleg tega pa so morali številni učitelji poskrbeti še za svoje študijske obveznosti.⁵¹

Opisana situacija na republiški ravni se je popolnoma skladala z razmerami v Trziču. Starejši učni kader je bil ravno tako deležen pogostih prevzgojnih konferenc s primerno ideološko vsebino, na šolo pa so prihajali tečajniki.⁵² Prav tako so se ubadali s pomanjkanjem učnega osebja. Tako je na primer sredi petdesetih let primanjkovalo anglistov in je zato pouk angleščine kar nekajkrat zakasnel.⁵³ Za šolo je bilo značilno pogosto menjavanje kadra, kar je seveda imelo negativen vpliv na učne uspehe dijakov.

Medtem ko je za ustrezno politično izobrazbo poskrbela država, so za strokovno izpopolnjevanje poskrbeli učitelji sami. Bodisi skupaj z učitelji ostalih trziških šol bodisi sami so prirejali vzorne nastope ter hospitacije. Šolo so redno obiskovali tudi šolski inšpektorji.⁵⁴

Poleg rednega pouka so učitelji vodili še posamezne krožke in poučevali na večerni ter oficirski gimnaziji, na vajenski šoli ter na ljudski univerzi. Izvenšolsko so se udeleževali kot voljeni ljudski odborniki pri svetu za kulturo in prosveto občine Trzič, na primer Anton in Slava Costa, Jože in Slava Rakovec, Ciril Murnik, Milan Batista, France Demšar, ter pri mnogih trziških društvih, na primer Miha Potočnik pri Telovadnem društvu "Partizan", Anton Costa pri Planinskem društvu Trzič, France Demšar in mnogi drugi pri DPD "Svoboda". Precej učiteljev je redno pisalo v lokalni časopis Trziški vestnik in tudi njegov glavni urednik je bil učitelj, in sicer Jože Rakovec. Pri vsem tem pa so učitelji sodelovali še pri udarniških akcijah.⁵⁵

Dne 24. oktobra 1952 so učitelji skupaj s starši, socialnimi delavci in drugimi javnimi delavci ustanovili Društvo prijateljev mladine, vzgojnodružbeno organizacijo, ki se je zavzemala za pravilno vzgojo

⁵¹ Gabrič, *Šolstvo na Slovenskem*, str. 72–78.

⁵² Ustni vir: Slava Rakovec.

⁵³ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁵⁴ Prav tam.

⁵⁵ Ustni vir: Slava Rakovec.

⁵⁰ Ustni vir: Slava Rakovec.

Učitelji z dijaki pred šolsko stavbo (zasebni arhiv Janeza Zazvonila).

otrok. Prirejali so razne izlete, praznovanja, obdavorovali otroke, posebno sirote, se zavzemali za ustanovitev mlečnih kuhinj na šolah, s predavanji pa vzgajali starše. Slednjim so nudili tudi individualne vzgojno-poklicno posvetovalnice.⁵⁶

Učitelji so bili najprej povezani v Sindikatu prosvetnih delavcev. 13. aprila 1951 so ustanovili Klub prosvetnih delavcev za sektor Tržič, ki se je novembra 1955 preoblikoval v Društvo profesorjev in učiteljev Tržič.⁵⁷

Z uvedbo družbenega upravljanja je bil na gimnaziji imenovan šolski odbor, sestavljen iz zastopnikov staršev, organizacij in učiteljskega zbora. Odbor je sodeloval z vodstvom šole in občinsko oblastjo.⁵⁸

Na Nižji gimnaziji Tržič so v letih 1945 do 1957 poučevali Cecilija Ahačič (1956/57), Franc Aljančič (1953/54), Nevenka Bajt (1946/47 in 1947/48), Marija Bandelj (1945–1957?), Milan Batista (1952–1957), Ivana Bubnov (1945/46), Anton Costa (1945–1955), Stana Costa (1945–1955), Jože Černigoj (1946/47), Jožica Černigoj (1945–1947), Milica Debeljak (1947–1957), Vera Debevc (1946–

1947), France Demšar (1950–1953), Renata Demšar (1950–1953), Marija Faganeli (1951–1955), Milan Faganeli (1951–1957), Mihael Feguš (1945), Nives Fink (1952–1955?), Pavla Frantar (1955?), Breda Gaber (1945), Ana Gabriel (1945), Ana Marija Golob (1953–1957?), Ljudmila Grilc (1945/46), Josepina Jeglič (1946–1950), Viktor Jesenik (1953/54), Klemen Juvan (1945/46), Marjan Kozamernik (?), Anton Kožuh (1945–1946), Zlata Kržišnik (?), Venčeslava Kušljan (1953–1957?), Mihajlo Kuštrin (1954/55), Kamilo Legat (?), Cecilija Majdar (1954–1957?), Neža Megler (1947/48), Štefan Mlačnik (1953/54?), Ciril Murnik (1949–1953), Teja Novotny (1954/55), France Pave (1946–1948), Anton Pavlic (1946–1950), Boža Pleničar (1952–1957?), Nada Pleterski (1946–1952), Miha Potočnik (1945–1953), Milica Pretnar (1945/46), Nives Pretnar (1952–1957?), Helena Putnik (1953/54), Marija Ragelj (1952–1957?), Jože Rakovec (1945–1957), Slava Rakovec (1945–1957), Janko Regvat (1953–1957), Marta Regvat (1954–1957?), Valerija Rodič (1952–1957?), Marija Romih (1953/54), Tomaž Skubic (1953/54), Milena Tavčar (1945–1948?), Janez Wagner (1954–1957?) in Iva Železnikar (1949–1952).

Ravnateljji gimnazije so bili Anton Kožuh (1945/46), Josepina Jeglič (1946–1949/50), France Demšar (1950/51–1952/53) in Janko Regvat (1953/54–1956/57).⁵⁹

⁵⁶ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; ZAL, TRŽ 25, š. 7, okrožnice 1954–1956; *Tržiški vestnik*, 5. 11. 1952, št. 4, str. 5, S tržiške osnovne šole; *Tržiški vestnik*, 15. 3. 1954, št. 6, str. 4, Odprli smo vzgojno posvetovalnico; *Tržiški vestnik*, 29. 3. 1956, št. 6–7, str. 4, Občni zbor Društva prijateljev mladine.

⁵⁷ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika, *Tržiški vestnik*, 2. 7. 1953, št. 14–15, str. 8, Konferenca učiteljev in profesorjev tržiške občine; *Tržiški vestnik*, 10. 11. 1955, št. 17, str. 1, Ustanovljeno je društvo profesorjev in učiteljev.

⁵⁸ *UL FLRJ*, 16. 3. 1955, št. 11, str. 135–139; ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁵⁹ ZAL, TRŽ 25, š. 7, mapa Personalaja; ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

Pionirska organizacija in interesne dejavnosti

Ob začetku prvega povojnega šolskega leta so na tržiški nižji gimnaziji kot po vseh drugih šolah širom po Jugoslaviji ustanovili pionirsko in mladinsko organizacijo. Avtomatično sta zajeli vse dijake zavoda, najprej prva, nato še druga. Pionirski odred šole se je delil na posamezne čete in imel svoj voljeni štab. Na pionirski dan 4. junija so tržiški pionirji ponavadi priredili povorko po mestu oziroma odšli na okrajno parado v Kranj. Leta 1953 je potekal prvokrat pionirski festival tudi v Trziču.⁶⁰

Dijaki gimnazije so se posebno v prvih povojnih letih obnove udeleževali številnih prostovoljnih delavnih akcij. V virih je pogostokrat zabeleženo pogozdovanje, ki se je izvajalo po okoliških gozdovih (Čegelše, Puterhof, Sv. Ana...). Poleg tega so pomagali tudi pri spravljanju drv v dolino, delali na cestah, gradbiščih, pri opekarni, združnih domovih, ob volitvah pa pomagali pri krasitvi volišč. V začetku petdesetih je potekala tudi akcija zbiranje starega papirja.⁶¹

Udeleževali so se množičnih praznovanj in proslav pa tudi manifestacij. Tako so se na primer oktobra 1953 udeležili protestnega zborovanja "zaradi krivične odločitve glede Trsta."⁶²

Eden najbolj dejavnih krožkov na šoli je bil pevski zbor. Vodila ga je strokovna učiteljica Milica Debeljak, ki je bila kljub slepoti izredno dejavna. Zbor je bil po sestavi triglasen in mešan. Imel je tudi do sto članov. Nastopil je tako rekoč na vsaki prireditvi v Trziču, poleg tega pa so se udeleževali proslav in tekmovanj tudi na okrožnem nivoju.⁶³

Posebno aktivni so bili pevci v šolskem letu 1952/53. Na dvorišču občinske hiše so marca 1953 organizirali mladinski koncert, na katerem so peli pevski zbori skoraj vseh šol v občini Trzič. Za konec koncerta so skupaj zapeli vsi nastopajoči in tako je pod vodstvom gimnazijskega ravnatelja pelo blizu petsto učencev.

Junija 1953 je zbor Nižje gimnazije Trzič nastopil na samostojnem koncertu v Mestnem gledališču Ljubljana v organizaciji Združenja slepih. Izkupiček od prodanih vstopnic so pevci poklonili slepim, za nagrado pa so si ogledali igro v Mestnem lutkovnem gledališču. To šolsko leto so šli pevci še enkrat v Ljubljano, in sicer je Radio Ljubljana v izvedbi tržiškega gimnazijskega pevskega zbora na magnetofonski trak posnel pesem Jutranji zvon.⁶⁴

Na šoli so že v prvem povojnem letu organizirali podmladek Rdečega križa Slovenije. Včlanjeni so bili vsi dijaki. Priredili so več predavanj in organizirali tečaje prve pomoči.⁶⁵

Dijaki so obiskovali tudi različne študijske krožke. Prirodopisni krožek, ki sta ga vodila Jože Rakovec in Marija Faganeli, je priredil več ekskurzij in izdeloval herbarije. V njegovem okviru je deloval tudi krožek mladih kemikov.⁶⁶

Na šoli so delovale tudi sekcije različnih tržiških društev. Že od leta 1946 je delovala sekcija Planinskega društva Trzič, ki jo je vse do svojega odhoda leta 1955 vodil Anton Costa. Na skupnih izletih so mladi planinci večkrat obiskali graničarje na Ljubelju in Zelenici.⁶⁷

Od leta 1945 je na šoli deloval tudi podmladek Telovadnega društva "Partizan". Posamezne skupine so vodili učitelji telovadbe. Podmladek je imel skozi leto redno vadbo, se udeleževal tekmovanj v okraju in tudi izven njega, ob koncu leta pa skupaj z ostalimi tržiškimi šolami izvedel velik občinski šolski telovadni nastop.

Podmladke so na gimnaziji imeli še tržiška taborniška organizacija "Rod severne meje", turistično društvo, strelska družina in gasilsko društvo.⁶⁸

Dne 8. decembra 1950 je bilo ob proslavljanju 150. obletnice Prešernovega rojstva v okviru pionirske organizacije ustanovljeno Dijaško kulturno umetniško društvo "Nove pisanice". "Namen društva je bilo kulturno delo med dijaki, posredovanje umetnosti dijakom, s samostojnimi prireditvami pa širiti kulturo in prosveto med dijaki", je v šolski kroniki zapisal takratni ravnatelj Demšar.⁶⁹ Ime si je društvo izposodilo pri Trzičanu Janezu Demascenu Devu, ki je sredi 18. stoletja izdal prvo zbirko slovenskih posvetnih pesmi z naslovom Pisanice. Vodstvo društva je prevzel Jože Rakovec, pri delu pa so mu pomagali ostali člani učiteljskega zbora. Društvo je imelo štiri sekcije: literarno, recitacijsko, dramsko in folklorno.

V okviru literarne skupine so dijaki izdajali svoj časopis. Posamezne številke so posvetili tudi političnim temam, na primer pod naslovi Čigav je Trst, Neosvobojenim bratom ... Dijaki so svoja dela objavljali tudi v posebnem podlistku Tržiškega vestnika.

⁶⁵ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁶⁶ *Tržiški vestnik*, 2. 7. 1953, št. 14–15, str. 7, Delo pionirske organizacije na gimnaziji; *Tržiški vestnik*, 15. 1. 1954, št. 2, str. 7, Delo pionirske organizacije na gimnaziji; ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁶⁷ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; *Tržiški vestnik*, 10. 12. 1953, št. 26, str. 1, Gimnazijska planinska skupina je obiskala čuvarje naše meje; *Tržiški vestnik*, 15. 1. 1954, št. 2, str. 7, Delo pionirjev tržiške gimnazije; *Tržiški vestnik*, 1. 3. 1956, št. 4–5, str. 2, Planinsko društvo je delalo obračun.

⁶⁸ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; *Tržiški vestnik*, 2. 7. 1953, št. 14–15, str. 7, Delo pionirske organizacije na gimnaziji.

⁶⁹ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁶⁰ *Tržiški vestnik*, 6. 8. 1953, str. 16–17, str. 4, 70-letnica gasilstva in 1. pionirski festival v Trziču.

⁶¹ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1950/51.

⁶² *Tržiški vestnik*, 15. 1. 1954, št. 1, str. 7, Delo pionirjev tržiške gimnazije.

⁶³ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁶⁴ *Tržiški vestnik*, 18. 6. 1953, št. 13, str. 6, Gostovanje gimnazijskega pevskega zbora v Ljubljani.

Dramska skupina je uprizorila mladinsko igro Kresniček (ZAL, TRŽ 25, šolska kronika).

Folklorna skupina (ZAL, TRŽ 25, šolska kronika).

Folklorna skupina je pod vodstvom Franca Uršiča, sicer usnjarskega mojstra v tovarni Runo, nastopala na raznih prireditvah v Tržiču in okolici, gostovala pa tudi na prvem Gorenjskem festivalu in na Mladinskem slovensko-hrvaškem festivalu v Brežicah.⁷⁰

Likovno dejavnost v Tržiču je s svojim prihodom leta 1952 zelo obogatil danes priznani slovenski grafik Milan Batista. Na gimnaziji je ustanovil likovno sekcijo, v kateri je močno dvignil nivo ustvarjanja in za pedagoško delo prejel tudi mnogo priznanj.⁷¹

Na šoli so imeli še šahovski krožek, ženska ročna dela in kratek čas tudi modelarski krožek.⁷²

Športna dejavnost in šolski izleti

Poleg športnih dni, ki so potekali v obliki izletov po bližnji okolici, ali pa športnih tekmovanj, predvsem v krosu, atletiki in zimskih športih, so se dijaki udeleževali raznih športnih prireditev na vseh ravneh. Tako so se na primer na občinski ravni udeležili smučarskega prvenstva Tržiča, telovadne akademije "Partizana" ter občinskega šolskega telovadnega nastopa. Na okrajnem nivoju so leta 1953 tekmovali na smučarskem prvenstvu srednjih šol na Joštu in na atletskem tekmovanju v Škofji Loki. Na republiški ravni so se v šolskem letu 1946/47 udeležili smučarskega prvenstva srednjih šol, leta 1953 pa jubilejnega telovadnega nastopa v Ljubljani.⁷³

S šolskim letom 1947/48 so na gimnaziji v času zimskih počitnic pričeli organizirati smučarski tečaj. Prvo leto sta ga vodila Neža Megler in Anton Costa, nato je prvo zamenjal Miha Potočnik, po njegovem odhodu pa je organizacijo tečaja prevzel Janez Wagner. Tečaj so izvajali na Kofcah, kjer so od Planinskega društva Tržič v najem dobili kočo. Finančno so tečaj podprla tržiška podjetja in Okrajni ljudski odbor Kranj ter Ljudski odbor mestne občine Tržič, nekaj pa so prispevali dijaki sami. Tečaja se je udeleževalo od 20 do 30 dijakov. Pri učenju smučarske tehnike so kot inštruktorji pomagali tekmovalci Smučarskega kluba Ljubelj. Ob večerih je Costa poskrbel za predavanja, izvedli pa so tudi pohode na okoliške planine. Tečaji so se tradicionalno zaključili s tekmo. Leta 1954/55 je tečaj zaradi pomanjkanja snega odpadel, 1956/57 pa so ga izvedli na Podstoržiču.⁷⁴

Na šolskih izletih so si dijaki ogledovali predvsem lepote domače Gorenjske. Pogosto so obiskovali Bled, Bohinj in Vintgar. Junija 1948 je večina dijakov v spremstvu profesorjev odšla na Reko in v Opatijo.⁷⁵ Zaključni razredi so ob koncu šolanja organizirali daljšo ekskurzijo. Leta 1953 so si v dveh dneh ogledali dolino Soče, Divačo in Škocjanske jame. Nadaljnja leta pa so četrti letniki odhajali na večdnevna krožna potovanja po Jugoslaviji. Tako so na primer leta 1955 potovali skozi Zagreb, Sarajevo, Mostar, Dubrovnik, Split do Raba.⁷⁶

Z namenom, "da se mladino zgodaj uvede v svet gledališke umetnosti in s tem odvrne od nezdravih in plehkkih užitkov", so dijaki obiskovali gledališke predstave, ki so se izvajale v Tržiču, pa tudi v Kranju in Ljubljani.⁷⁷

Ko so v Tržiču odprli kinodvorano, so dijaki obiskovali tudi filmske predstave, vendar ne vse, niti v prostem času, kajti za dijake in osnovnošolce je veljalo: "Dovoljene so samo tiste predstave, ki jih posebej dovoli šolsko vodstvo, vse druge pa, čeprav jih Kino podjetje označi, da so 'mladini primerni', so za šoloobvezne otroke prepovedane. Eno je 'kšeft', drugo pa vzgoja otrok, za katero sicer odgovarjamo vsi, posebej pa še šole, če se že starši in družba te svoje odgovornosti ne zavedajo. Starši imate pravico do svojih otrok, že res, toda nekje se ta vaša pravica tudi neha. Neha se pred gostilno, pa tudi pred kinodvorano, v kateri se predvaja film, ki ni za otroke!!!"⁷⁸ Tako je takratni ravnatelj gimnazije Demšar v Tržiškem vestniku okrcal Tržičane, za katere je tudi sicer menil, da v splošnem nimajo mnogo smisla za globoka kulturna in sodobna vprašanja.

Šolska praznovanja

Državne praznike so dijaki gimnazije proslavljali s slovesnimi akademijami, kamor so vabili starše, predstavnike oblasti in podjetij. Poleg tega so se udeleževali številnih prireditev v organizaciji tržiških društev.

Največji državni praznik, 29. november – dan republike, so obeležili s sprejemom dijakov prvih razredov v pionirsko, dijakov četrtih pa v mladinsko organizacijo.⁷⁹

Planinsko društvo je delalo obračun.

⁷⁵ Ustni vir: Andrej Dobre; ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁷⁶ ZAL, TRŽ 25, spisi 1952/53, 4. 5. 1953; ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; *Tržiški vestnik*, 22. 7. 1954, št. 14, str. 6, Potovanje absolventov tržiške nižje gimnazije; *Tržiški vestnik*, 1. 9. 1955, št. 14, str. 8, Potovanje absolventov nižje gimnazije.

⁷⁷ ZAL, TRŽ 25, š. 7, okrožnice 1954–1956; ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; *Tržiški vestnik*, 15. 2. 1955, št. 4, str. 6, Gimnazijci v Prešernovem gledališču.

⁷⁸ *Tržiški vestnik*, 15. 1. 1953, št. 2, str. 6, Otroci in kino.

⁷⁹ Pred letom 1952 so dijake sprejemali v pionirsko organi-

⁷⁰ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁷¹ *Tržiški vestnik*, 1. 6. 1954, št. 11, str. 5, Razstava mladinskih risb.

⁷² ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; *Tržiški vestnik*, 15. 1. 1954, št. 2, str. 7, Delo pionirjev tržiške gimnazije; *Tržiški vestnik*, 2. 7. 1953, št. 14–15, str. 7, Delo pionirske organizacije na gimnaziji.

⁷³ ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1952/53; ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁷⁴ ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1952/53; ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; *Tržiški vestnik*, 1. 3. 1956, št. 4–5, str. 2,

Praznovanje 27. aprila je bilo posebno slovesno leta 1951, ko je od ustanovitve Osvobodilne fronte minilo okroglih 10 let. Pripravili so razstavo ob 400-letnici slovenske knjige, dramska sekcija Dijaškega kulturno umetniškega društva "Nove Pisanice" je uprizorila Gradišnikovo mladinsko igro "Hrastov log", na poslopju gimnazije pa so odkrili spominski ploščo padlim dijakom nekdanje meščanske šole. Slavnosti so se udeležili tudi učenci osnovne šole, predstavniki oblasti in organizacij ter vojaki. Dijaki so se zvečer udeležili še povorke, nato pa na Zavrotu zakurili kres.⁸⁰

Posebno praznično obarvan je bil mesec maj. Praznik dela so dijaki prvo leto po osvoboditvi počastili z delom,⁸¹ naslednja leta pa s povorko po mestu in z izleti v naravo. Prvi dve leti je v šolski kroniki zabeleženo tudi praznovanje 9. maja kot dneva zmage. Nadalje so gimnazijci v maju organizirali razne športne in kulturne prireditve, med katerimi je najbolj izstopal telovadni nastop šolske mladine vse občine. Leta 1953 se je začel takole: "Skozi mesto se je odvijal spreved vseh nastopajočih. Na čelu spreveda je učenec osnovne šole na konju nosil državno zastavo, za njim pa so telovadci nosili zastave vseh naših republik. V sprevedu je sodelovala tudi godba."⁸² Konec meseca so dijaki pozdravili štafeto mladosti, gimnazijska planinska skupina pa je ponesla posebno planinsko štafeto z vrha Storžiča, pozneje pa z Zelenice v dolino.

Ob 1. novembru so dijaki priredili komemoracijo na grobovih padlih borcev bodisi na Čegelšah bodisi na tržiškem pokopališču.⁸³

Nov družben sistem je prinesel še en praznik – novoletno jelko. Praznovanje tega, predvsem otroškega praznika s seveda "primerno politično vsebino",⁸⁴ je v virih prvokrat zabeleženo leta 1948. Staro leto so pospremle številne, predvsem otrokom namenjene prireditve v organizaciji tržiških društev, največkrat Društva prijateljev mladine in Društva žena. Takole je dijak nižje gimnazije leta 1953 doživel novoletni praznik: "V četrtek popoldne smo odšli na grad. Tam je bilo že mnogo ljudi in vsi nasmejanih lic ... Do mraka je bilo še precej časa. Tačas smo se prerivali med množico ljudi in stojnic ter streljali in pomagali spuščati rakete. Taborniki so imeli med grmovjem šotore in tam delili hrenovke in čaj. Ko je padel mrak, ... so na visokih drogovih zaplamteli bengalični ognji in množica raznobarnih raket je završala proti nebu.

zacija na dan pionirjev 4. junija. ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; ZAL, TRŽ 25, š. 7, okrožnice 1954–56.

⁸⁰ ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1950/51, 5. 5. 1951; ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁸¹ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁸² *Tržiški vestnik*, 4. 6. 1953, št. 12, str. 8, Velik telovadni nastop šolske mladine.

⁸³ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁸⁴ ZAL, TRŽ 3, š. 51, zapisnik seje sveta za kulturo in prosveto, 7. 11. 1953.

Pripeljal se je Dedek Mraz v spremstvu mnogih Snežink, Starega in Novega leta, Starke Zime in pa čarodeja.⁸⁵ Dedek Mraz je nato pionirje obdaril, prva leta posamezno, od šolskega leta 1953/54 dalje pa, ker je prihajalo do nesporazumov, kolektivno po pionirskih odredih. Prireditve so finančno podprla tržiška podjetja.⁸⁶

Spominjali so se obletnic pomembnih dogodkov, na primer prvih pet povojnih let osvoboditve Beograda in Oktobrske revolucije, 20. maja 1947 100-letnice Gorskega venca, leta 1950 koroškega plebiscita ter Rapalske pogodbe, leta 1954 pa 150-letnice prvega srbskega upora, "ki je pomenil prvi zmetek v naših naporih za popolno nacionalno prostost".⁸⁷ Vsako leto so se s slovesno akademijo spomnili Franceta Prešerna, večkrat tudi Ivana Cankarja in Otona Župančiča. V šolskem letu 1947/48 Lenina, leta 1946 Maksima Gorkega in Nikola Tesle, leta 1945 pa so 22. decembra praznovali rojstni dan Stalina. Od leta 1948 dalje so zabeležena tudi praznovanja dneva Jugoslovanske ljudske armade in dneva žena.⁸⁸

V skladu z novo ideologijo se verskih praznikov ni praznovalo oziroma v virih to ni zabeleženo. Po navodilu Sveta za prosveto in kulturo pri Okrajnem ljudskem odboru Kranj je moral ravnatelj poročati o obisku pouka na božični dan, in sicer število odsotnih dijakov ter vzrok izostanka.⁸⁹

Šolska knjižnica

Knjižnica prejšnje meščanske šole je bila med nemško okupacijo popolnoma uničena, zato so morali po vojni na novo nabaviti ves fond. Večinoma so gradivo pridobili z nakupi, nekaj pa je bilo tudi darov. Na zavodu sta bili dve knjižnici.

Profesorska knjižnica je po popisu iz leta 1950 imela 453 enot, kamor so bili vštet tudi letniki strokovnih revij. Bila je razdeljena po strokah, kar je pomenilo, da so posamezni kabineti hranili knjige svoje stroke. Vsak kabinet je vodil svojo inventarno knjigo. Varuh te knjižnice je bil profesor Jože Rakovec.

Dijaška knjižnica je ob koncu šolskega leta 1955/56 štela 891 enot.⁹⁰ Vodja dijaške knjižnice je bila Iva Železnikar, pri delu pa so ji pomagali dijakki.⁹¹ Ohranjena je inventarna knjiga knjižnice, kjer pa je po strokah skupno popisanih le 207 enot šolskih učbenikov.⁹²

⁸⁵ *Tržiški vestnik*, 15. 1. 1953, št. 2, str. 5–6, Novoletna jelka v Tržiču.

⁸⁶ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

⁸⁷ Prav tam.

⁸⁸ Prav tam.

⁸⁹ ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1952/53.

⁹⁰ A ŠSM, mapa Nižja gimnazija Tržič.

⁹¹ ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1950/51, 12. 12. 1950.

⁹² ZAL, TRŽ 25, š. 7, inventarna knjiga knjižnice.

Šolska kuhinja

S prvim šolskim letom so na šoli organizirali dijaško kuhinjo. Kuhinja je bila namenjena otrokom iz oddaljenih krajev, sirotam in otrokom zaposlenih staršev. Socialno šibkejši otroci in sirote so kosilo prejeli zastonj. S šolskim letom 1954/55 je bila na šoli organizirana mlečna kuhinja. Dijaki so se lahko naročili na malico, ki je obsegala kos kruha, namazanega z marmelado ali medom in skodelico kave ali mleka. Na malico je bilo naročenih npr. leta 1954 32%, leta 1956 pa že 62% vseh dijakov. Tudi to malico so socialno šibki in vojne sirote prejeli brezplačno, ostali pa so prispevali na primer leta 1956/57 mesečno 200 din. Finančno je dijaško kuhinjo podpirala občina.⁹³ Po besedah bivšega dijaka so na šolo v prvem povojnem letu prišli tudi UNRRA paketi. Mleka v prahu, keksov in ostalih živil pa so bili deležni le otroci delavcev, medtem ko otroci kmetov in obrtnikov paketov s hrano niso dobili.⁹⁴

Višja gimnazija v Trziču?

Z letom 1948 se je Trzič začel zavzemati za pridobitev popolne gimnazije. O tem so razpravljali profesorji na šolskih konferencah, zbori volilcev in občinske oblasti. Ugotavljali so, da vsakodnevna vožnja negativno vpliva na učne uspehe, zdravje in moralno vzgojo vozačev. Ustanovitev srednje šole v Trziču bi tudi povečala število "višjegimnazijcev", s tem pa bi se dvignila raven izobrazbe v občini. Med argumenti so navajali, da so "dijaki, ki se vozijo v višjo gimnazijo v Kranj ali v Ljubljano, za Trzič brez pomena. Nimajo nobenega stika z delavsko mladino in nimajo možnosti udeleževati se na ljudsko prosvetnem področju ... Ker ne žive sredi dogajanja v Trziču, ker izgubljajo stike z delavskim slojem, se bodo nujno usmerili v brezdušno jaro gospodo."⁹⁵

Pogoji, kot so zadostno število dijakov, ki bi se vpisali na tržiško višjo gimnazijo, zadostno število profesorskega kadra in prostor, so bili po zatrdanju Trzičanov zagotovljeni. Tudi finančno bi bil Trzič kot takrat ena najbolj industrijskih občin sposoben vzdrževati višjo gimnazijo. Ministrstvo za prosveto se je prvenstveno usmerilo v šolanje strokovnega kadra, zato se ni toliko zanimalo za probleme gimnazij. Leta 1950 je zato sklenilo, naj se Trziču ne dovoli vpis na višjo gimnazijo. Nato so starši in občinske oblasti zaprosili samo za četrti razred gim-

nazije, vendar ministrstvo tudi temu ni ugodilo. Prizadevanja so se nadaljevala še do leta 1955, vendar brez uspeha.⁹⁶ Tako Trzič še danes nima gimnazije.

Ukinitev Nižje gimnazije Trzič

S šolskim letom 1957/58 je bila kot posledica šolske reforme nižja gimnazija v Trziču ukinjena. V Trziču sta nastali dve osemletni osnovni šoli. Območje sta si razdelili tako, da je bivša nižja gimnazija oddala polovico dijakov Osnovni šoli heroja Grajzerja, sama pa je sprejela polovico učencev osnovne šole in se preimenovala v Osnovno šolo heroja Bračiča.⁹⁷

Zaključek

Nižja gimnazija je bila srednja izobraževalna ustanova v povojnem Trziču in je izrazito vplivala na življenje mesta. Njeni profesorji, mnogi med njimi visoko izobraženi, so bili glavni akterji kulturnega in družbenega dogajanja. Bili so na čelu kulturno prosvetnega dela, sodelovali v organih mestne oblasti in pri mnogih tržiških društvih. Tudi glavni urednik lokalnega časopisa je bil gimnazijski profesor.

S šolsko reformo je bila gimnazija leta 1957 ukinjena, kar je za Trzič nedvomno pomenilo korak nazaj na področju izobraževanja pa tudi širšega družbenega dogajanja v mestu. Žal je propadel poskus ustanovitve višje gimnazije v Trziču, ki bi takrat gospodarskemu centru pomenil še dodaten intelektualni razvoj. Mesto bi pridobilo več izobraženih ljudi, ki bi ostali v mestu in doprinesli k kontinuiteti gospodarskega in družbenega razvoja. S tem pa se je izgubila tudi priložnost, da bi Trzič postal srednješolsko središče, za kar si prizadeva še danes.

VIRI

ARHIVSKI VIRI

A SŠM – Arhiv Slovenskega šolskega muzeja. Dokumentacija Šolstvo.
 Mapa Ljudska šola v Kovorju.
 Mapa Ljudska šola v Križah.
 Mapa Ljudska šola v Lešah.
 Mapa Ljudska šola v Lomu.
 Mapa Ljudska šola v Podljubelju.
 Mapa Ljudska šola pri Sv. Ani.
 Mapa Ljudska šola v Trziču.
 Mapa Ljudska šola v Zgornji Dolini.
 Mapa Nižja gimnazija v Trziču.

⁹³ Hojan, *Šolske kuhinje*, str. 58–64; *UL FLRJ*, 21. 12. 1949, št. 106, str. 1402; *UL FLRJ*, 18. 2. 1950, št. 12, str. 290; ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika; ZAL, TRŽ 25, š. 7, okrožnice 1954–1956.

⁹⁴ Ustni vir: Andrej Dobre.

⁹⁵ ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1951/52.

⁹⁶ ZAL, TRŽ 10, š. 1, zapisniki zborov volivcev, 29. 12. 1950; ZAL, TRŽ 25, š. 7, spisi 1951/52.

⁹⁷ ZAL, TRŽ 25, š. 1, šolska kronika.

ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Gorenjsko Kranj
 TRŽ 3, Mestni ljudski odbor – MLO Tržič.
 TRŽ 10, Ljudski odbor mestne občine Tržič – LOMO Tržič.
 TRŽ 12, Skupščina občine Tržič.
 TRŽ 22, Meščanska šola v Tržiču.
 TRŽ 23, Vajenska šola v Tržiču.
 TRŽ 24, Strokovno nadaljevalna šola v Križah.
 TRŽ 25, Nižja gimnazija v Tržiču.
 TRŽ 27, Osnovna šola v Tržiču.

USTNI VIRI

Dobre, Andrej (1932), Ljubljana, bivši dijak Nižje gimnazije v Tržiču.
 Rakovec, Slava Rakovec (1912–2002), Ljubljana, profesorica na Nižji gimnaziji v Tržiču.

SERIJSKE PUBLIKACIJE

UL FLRJ – *Uradni list Federativne ljudske republike Jugoslavije*, 1945–1958.
 UL LRS – *Uradni list Ljudske republike Slovenije*, 1944–1958.
 UL SNOS in NVS – *Uradni list Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta in Narodne vlade Slovenije*, 1944–1946.
Tržiški vestnik, 1952–1957.

LITERATURA

Ciperle, Jože, Andrej Vovko: *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja*. Ljubljana : Slovenski šolski muzej, 1987.
Deška in deklinška meščanska šola Tržič: spomenica 1919–1929. Tržič : Ravnateljstvo deške in deklinške meščanske šole, 1929.
 Gabrič, Aleš: *Šolska reforma 1953–1963*. Ljubljana : Inštitut za novejšo zgodovino, 2006.
 Gabrič, Aleš: *Šolstvo na Slovenskem v letih 1945–1951*. *Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete*, 24, 1991, str. 67–92.

Hojan, Tatjana: *Šolske kuhinje na slovenskih osnovnih šolah*. *Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete*, 24, 1991, str. 58–64.

Kragl, Viktor: *Zgodovinski drobci župnije Tržič*. Tržič : Župni urad, 1936.

Križnar, Ivan: *Nemško šolstvo na Gorenjskem v letih 1941–1945 (I)*. *Šolska kronika : zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje*, 28, 1995, str. 122–147.

Križnar, Ivan: *Nemško šolstvo na Gorenjskem v letih 1941–1945 (II)*. *Šolska kronika : zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje*, 29, 1996, str. 123–152.

Nacistična okupacija 1941–1945: Tržiški zbornik 1984. Tržič : Komunist, 1984.

Osnovna šola na Slovenskem: 1869–1969. Ljubljana : Slovenski šolski muzej, 1970.

Pavlič, Slavica, Viktor Smolej: *Partizansko šolstvo na Slovenskem*. Ljubljana : Borec, 1981.

Potisk, Bojana: *Mala matura kot oblika zaključnega izpita na stopnji osnovnega izobraževanja v Sloveniji*. *Šolska kronika : zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje*. Ljubljana : Slovenski šolski muzej, 1996.

Ribarič, Mateja: *Od mature do mature : zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849\50 – 1994\95*. Ljubljana : Slovenski šolski muzej, 1998.

Šiling, Marjan: *Šolstvo med NOB na Gorenjskem: diplomatska naloga*. Ljubljana, 1976.

Šolske zgradbe na Slovenskem v obdobju od 1775–1966. Ljubljana : Slovenski šolski muzej, 1967.

Učni načrt za gimnazije, nižje gimnazije in višje razrede sedemletk. Ljubljana : DZS, 1948.

Učni načrt za nižje gimnazije in višje razrede osnovnih šol. Ljubljana : DZS, 1954.

Učni načrt za 1. in 2. razred gimnazije za šolsko leto 1950/51. Ljubljana : DZS, 1950.

Učni načrt za štirirazredno nižjo gimnazijo. Ljubljana : DZS, Ljubljana, 1951.

Šolstvo ob 20-letnici osvoboditve: 1945–1965. Ljubljana : Slovenski šolski muzej, 1965.

Začasni učni načrt na gimnazijah in klasičnih gimnazijah Slovenije za šolsko leto 1945/46. Ljubljana : DZS, Ljubljana, 1945.

ZUSAMMENFASSUNG

Das niedere Gymnasium in Tržič (1945–1957)

Das niedere Gymnasium in Tržič wurde im Jahr 1945 gegründet. Unmittelbar nach dem Zweiten Weltkrieg hatte die neue Macht nämlich alle bürgerlichen Schulen aufgehoben und an deren Stelle niedere Gymnasien gegründet, die Schüler nach der beendeten Volksschule erfassen sollten. Das untere Gymnasium dauerte drei bzw. vier Jahre, nachdem 1950 wieder eine obligatorische achtjährige Grundausbildung eingeführt worden war. Nach dem Grundschulabschluss setzten die Schüler aus Tržič ihre Schulausbildung an einem höheren Gymnasium, an einer Lehrerbildungsanstalt, an technischen oder Berufsschulen fort.

Der Stundenplan am niederen Gymnasium unterschied sich nicht wesentlich von jenem aus der Vorkriegszeit. Eine größere Veränderung erfuhr nur der Fremdsprachenunterricht, wo die russische, nach dem Bruch mit Stalin aber die englische Sprache stark gefördert wurden. Der Religionsunterricht wurde fakultativ. In Übereinstimmung mit der herrschenden Ideologie wurden auch Lehrbücher, vor allem im Bereich der Gesellschaftswissenschaften, gründlich umgestaltet.

Die Schulbehörden waren in diesem Zeitabschnitt mit einem großen Mangel an Lehrkräften konfrontiert. Um diesem Zustand abzuhelpfen, organisierten sie kurze pädagogische Kurse, die den Schülern der dritten und vierten Klasse nur eine begrenzte pädagogische Grundausbildung vermittelten, umso gründlicher war dagegen die politische Unterweisung. So setzte sich das Tržičer Lehrerkollegium aus älteren Vorkriegslehrern und jungen Kursteilnehmern zusammen.

Das niedere Gymnasium war die zentrale Bildungsanstalt und somit eine der wichtigsten gesellschaftlichen Institutionen in Tržič. Außer am niederen Gymnasium unterrichteten seine Lehrer am Abend- und Offiziersgymnasium, an der Lehrlingsschule und an der Volksuniversität. Sie standen an der Spitze der Kultur- und Bildungstätigkeit in Tržič, sie wirkten in Stadtbehörden sowie bei zahlreichen Vereinen mit. Auch der Chefredakteur der lokalen Zeitung *Tržiški vestnik* war ein Gymnasialprofessor, andere Lehrer steuerten regelmäßig Beiträge bei.

Ab 1948 begannen sich die Gemeinde- und Schulbehörden für die Gründung eines höheren Gymnasiums in Tržič einzusetzen. Ihre Bemühungen blieben jedoch erfolglos. Das niedere Gymnasium in Tržič wirkte bis zum Schuljahr 1975/1958, als alle niederen Gymnasien aufgehoben, an ihrer Stelle aber einheitliche achtjährige Grundschulen gegründet wurden.